

**Gepest worden, Middelengebruik en (De Ontwikkeling van)
Identiteitsintegratie Bij Adolescenten; Medieert Sociale Angst Het Effect
van Gepest worden op (De Ontwikkeling van) Identiteitsintegratie**

Yamie B.P.M. Sparidaans

4129938

Universiteit Utrecht

Masterthesis

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Begeleidende docenten: Quinten Raaijmakers en Saskia Wijsbroek

Tweede beoordelaar: Caspar van Lissa

22 juni 2015

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Deze thesis is de afsluiting van de studie Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht te Utrecht. Ik wil mijn thesisbegeleiders mevr. Wijsbroek en dhr. Raaijmakers bedanken voor de goede begeleiding en snelle feedback. Verder wil ik mevr. Hendriks en dhr. Simons bedanken voor de medewerking. Als laatste wil ik alle respondenten bedanken voor het invullen van de vragenlijsten.

Samenvatting

Doel: In dit artikel wordt onderzocht wat de effecten zijn van gepest worden en middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie, waarbij wordt verwacht dat sociale angst het effect medieert. **Methoden:** Er zijn vragenlijsten afgenomen bij 313 adolescenten (113 jongens en 179 meisjes variërend in de leeftijd van 11 t/m 14 jaar) uit middelbare schoolklassen van vmbo, vmbo/havo, havo, havo/vwo en vwo niveau. Het betreft een samengestelde vragenlijst, welke onder andere gepest worden, middelengebruik, sociale angst en identiteit meet. Deze vragenlijst is tweemaal afgenomen met een tussentijd van vier maanden, zodat er iets kan worden gezegd over de identiteitsontwikkeling. Met behulp van regressieanalyses is de onderzoeksvraag beantwoord. **Resultaten:** Uit het onderzoek blijkt dat zowel gepest worden als middelengebruik geen effect hebben op de ontwikkeling van identiteitsintegratie. Doordat gepest worden geen effect heeft op de ontwikkeling van identiteitsintegratie is er geen medicatie-effect van sociale angst gevonden in huidig onderzoek. Daarnaast blijkt gepest worden een negatief effect te hebben op het niveau van identiteitsintegratie en wordt dit effect gemedieerd door sociale angst. Ten slotte blijkt uit de huidige studie dat middelengebruik geen effect heeft op het niveau van identiteitsintegratie. **Conclusie:** Concluderend hebben gepest worden en middelengebruik geen effect op de ontwikkeling van identiteitsintegratie. Doordat gepest worden geen effect heeft op de ontwikkeling van identiteitsintegratie is een medicatie-effect van sociale angst niet mogelijk. Dit blijkt ook uit de resultaten van het huidige onderzoek. Daarnaast blijkt dat hoe meer en vaker iemand gepest wordt dit zorgt voor een lager niveau van identiteitsintegratie. Dit effect wordt gemedieerd door sociale angst. Dit houdt in dat het effect van gepest worden en het niveau van identiteitsintegratie te verklaren is door sociale angst. Ten slotte blijkt dat middelengebruik geen effect heeft op het niveau van identiteitsintegratie.

Sleutelwoorden: gepest worden, middelengebruik, sociale fobie, identiteitsontwikkeling, identiteit, adolescent.

Abstract

Aim: This article examines the influence of bullying and substance on both the identity level and developmental of identity integration in schools in the Netherlands. This study investigates a mediating effect between bullying and the level of identity integration and the development of identity integration. **Method:** Questionnaires were conducted to 313 adolescents (113 boys and 179 girls ranging in age from 10 to 14 years) from secondary schools vmbo, vmbo/havo, havo, havo/vwo and vwo. This is a compound survey, which measures bullying, substance use, social anxiety and identity. This questionnaire is conducted twice, with an four months' interval. Regressionanalyzes has been answered the research. **Results:** The study shows that there is no effect between both bullying, substance use and the development of identity integration. Because bullying has no effect on the development of identity integration, there is no social anxiety mediation effect found in this study. Futher, bullying has a negative effect on the level of identity integration and this effect is mediated by social anxiety. Futhermore, substance use has no effect on the level of identity integration. **Conclusion:** All in all, bullying and substance use don't have an effect on the development of identity integration. Because bullying has no effect on the development of identity integration is the social anxiety mediation effect not possible. The results also show that there is no mediation effect between bullying and the development of identity integration. Futhermore, the more and often a person is bullied, the lower the level of identity integration is. This effect is mediated by social anxiety. This implies that the effect of bullying and the level of identity integration can be explained by social anxiety. In the end, substance use has no effect on the level of identity integration.

Keywords: bullying, substance abuse, social phobia, development of identity integration, identity integration level, adolescent.

Gepest Worden, Middelengebruik en (de Ontwikkeling van) Identiteitsintegratie

Eén van de belangrijkste ontwikkelingstaken van adolescenten is de vorming van een stabiele en samenhangende identiteit (Berman, Weems, & Stickle, 2006; Erikson, 1968, zoals geciteerd in Jackson & Goossens, 2006; Klimstra, Hale III, Raaijmakers, Branje, & Meeus, 2010). Het goed doorlopen van de identiteitsontwikkeling is belangrijk voor adolescenten, aangezien een goed geïntegreerde identiteit samengaat met een hoger niveau van welzijn (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Identiteitsontwikkeling verloopt middels een dynamisch proces van zekerheid tegenover onzekerheid (Klimstra et al., 2010), waarbij adolescenten extra gevoelig zijn voor negatieve invloeden (Jackson & Goossens, 2006). Dit maakt de adolescentieperiode een tijd waarin er een verhoogde kans bestaat om gepest te worden en middelen te gebruiken (Prinstein & Cillessen, 2003). Hoewel gepest worden en middelengebruik van invloed kunnen zijn op de identiteitsontwikkeling van adolescenten, is onderzoek naar deze effecten relatief zeldzaam. Huidig onderzoek richt zich op het effect van gepest worden en middelengebruik op zowel het niveau als de ontwikkeling van identiteitsintegratie. Identiteitsintegratie is onderdeel van de identiteitsontwikkeling. De verwachting is dat het effect van gepest worden op zowel het niveau als de ontwikkeling van identiteitsintegratie gemedieerd wordt door sociale angst. Sociale angst wordt daarom in het onderzoek meegenomen als mediatie.

Identiteit

Identiteit wordt omschreven als een temporal-spatial continuïteit, wat betrekking heeft op het gevoel dat iemand van zichzelf heeft en de manier waarop dit in verschillende contexten tot uiting komt (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Er zijn verschillende contexten waarin adolescenten zich begeven, zoals thuis, school en vrije tijd (Van Hoof, 1999). Een adolescent ontwikkelt in iedere relevante context een specifieke identiteit (Grotevant, 1987). Het is voor adolescenten belangrijk het gevoel te hebben dat ze in elke context dezelfde persoon zijn (Van Hoof, Raaijmakers, Van Beek, Hale III, & Aleva, 2008). De mate waarin deze context-specifieke identiteiten aan elkaar gerelateerd zijn, wordt horizontale integratie genoemd (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Op basis van de context-specifieke identiteiten ontwikkelen adolescenten een algemene, overkoepelende identiteit. Verticale integratie is de mate van samenhang van deze algemene identiteit met de verschillende context-specifieke identiteiten. Een adolescent met een sterke identiteit heeft een hoge integratie van zijn of haar identiteiten, terwijl een adolescent met een zwakke identiteit een weinig geïntegreerde identiteit heeft met meer losse, op zich staande identiteiten (Van Hoof et al., 2008).

Gepest worden en (De Ontwikkeling van) Identiteitsintegratie Met Symptomen van Sociale Angst Als Mediator

De omgeving heeft een belangrijk taak tijdens de identiteitsontwikkeling (Coté & Levine, 1987). De identiteitsvorming vindt plaats in een omgeving waarin de rol van ouders steeds minder van belang is en leeftijdsgenoten steeds belangrijker zijn (Engels & Knibbe, 2000, zoals geciteerd in Ciairano, Molinengo, Bonino, Miceli, & Van Schuur, 2009; Larson, Richards, Moneta, Holmbeck, & Duckett, 1996; Prinstein & Cillessen, 2003). Het groeiende belang van vrienden maakt de adolescentieperiode een tijd waarin een verhoogde kans bestaat om gepest te worden (Prinstein & Cillessen, 2003). Gepest worden wordt gedefinieerd als het herhaaldelijk en voor langere periode blootgesteld worden aan agressief gedrag van anderen, wat kan leiden tot stressvolle en gevaarlijke situaties (Silverman, La Greca, & Wassterin, 1995).

Over het effect van gepest worden op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie is weinig bekend. Van Hoof en collega's (2008) geven aan dat gepest worden invloed heeft op de persoonlijke identiteit van adolescenten, wat de integratie met andere domein-specifieke identiteiten in gevaar brengt. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de relatie tussen gepest worden en zelfwaardering. Zelfwaardering is een concept dat dichtbij identiteit is en is de mate waarin iemand tevreden is met zichzelf als persoon (Van Hoof et al., 2008). Uit correlatieel onderzoek blijkt dat kinderen die gepest worden een lagere zelfwaardering hebben (Graham & Bellmore, 2007; Hawker & Boulton, 2000; Scholte, Engels, Haselager, & De Kemp, 2004). Aangezien gepest worden negatieve invloeden heeft op de adolescent (Juvonen, Nishina, & Graham, 2000; Rigbee, 2003; Schwartz, Gorman, Nakamoto, & Toblin, 2005) is het belangrijk om te achterhalen wat het effect is van gepest worden op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie.

Tevens is het van belang om na te gaan of sociale angst het effect van gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie bij adolescenten medieert, omdat onderzoek hiernaar schaars is. Sociale angst is een duidelijke en aanhoudende angst voor één of meer situaties waarin men sociaal moet functioneren of iets moet presteren en waarbij men blootgesteld wordt aan onbekenden of een mogelijke kritische beoordeling door anderen (American Psychiatric Association [APA], 2000; Gren-Landell et al., 2009). Er is echter wel bekend dat adolescenten tijdens de identiteitsvorming in aanraking komen met nieuwe sociale contexten (Erikson, 1968; Van Hoof, 1999), waarbij het risico om buitengesloten te worden voor angst en onrust kan zorgen. (Banerjee & Watling, 2010; Gren-Landell et al., 2009). Het buitensluiten van een adolescent kan ontstaan doordat zij gepest worden en kan leiden tot

internaliserende problematiek zoals sociale angst (Flanagan, Stephen, & Bierman, 2008; La Greca & Harrison, 2005; Siegel, La Greca, & Harrison, 2009). Daarnaast is er onderzoek uitgevoerd naar de invloed van angst op de identiteitsintegratie, waaruit blijkt dat adolescenten met angstklachten eerder een ongeorganiseerde identiteit ontwikkelen (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Verder blijkt uit verschillende studies dat er een negatief verband is tussen sociale angst en zelfwaardering (De Jong, Sportel, De Hullu, & Nauta, 2012; Isomaa, Väänänen, Fröjd, Kaltiala-Heino, & Marttunen, 2012). Adolescenten met symptomen van sociale angst hebben een lagere zelfwaardering. Onderzoek is van belang, omdat sociale angst adolescenten kan belemmeren om belangrijke identiteitskeuzes te maken die nodig zijn voor veranderingen in hun leven (Crocetti, Klimstra, Keijsers, Hale & Meeus, 2009).

Middelengebruik en (De Ontwikkeling van) Identiteitsintegratie

Tijdens de adolescentiefase wordt geëxperimenteerd met roken en alcoholgebruik (Arnett, 2010). Het experimenteren is een middel om de zelfstandigheid te bevorderen (Van Beemen, 2001). Adolescenten hechten veel waarde aan vriendschap en relaties, waardoor zij sneller geneigd zijn middelen te gebruiken om de vriendschap of relatie in stand te houden (Engels & Knibbe, 2000, zoals geciteerd in Ciairano et al., 2009). In de adolescentiefase kampen jongeren ook met verschillende emoties (Palen & Coatsworth, 2007), waardoor het gebruik van middelen niet alleen een reden is om te experimenteren, maar tevens een manier is om met emoties om te gaan.

Er is weinig onderzoek gedaan naar het effect van middelengebruik op (de ontwikkeling) van identiteitsintegratie. Wel is bekend dat middelengebruik de identiteit beïnvloedt (Arnett, 2010) en dat er een samenhang is tussen alcoholgebruik en de ontwikkeling van identiteit (Bishop, Macy-Lewis, Schnekloth, Puswell, en Struessel, 1997; Bishop, Weisgram, Holleque, Lund, & Wheeler-Anderson, 2005). Adolescenten laten minder alcoholgebruik zien wanneer hun identiteit stabiel is (Bishop et al., 1997). Uit onderzoek van Spruit, De Goede, Iedema, Maas en Duindam (1999) onder Nederlandse adolescenten is gebleken dat, hoe meer de identiteit is ontwikkeld hoe minder softdrugs wordt gebruikt. Aangezien middelengebruik invloed heeft op het gedrag van adolescenten (Spruit et al., 1999) is het belangrijk om te onderzoeken wat het effect is van middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie.

De Huidige Studie

Uit bovenstaande resultaten blijkt dat er weinig onderzoek is gedaan naar het effect van gepest worden en middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie bij

adolescenten. Daarnaast is er geen eerder onderzoek gedaan naar een mediatie-effect van sociale angst binnen het effect gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie. Onderzoek hiernaar is belangrijk omdat het goed doorlopen van de identiteitsontwikkeling samengaat met een hoger niveau van welzijn (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Identiteitsontwikkeling is één van de belangrijkste ontwikkelingsstaken voor adolescenten (Berman et al., 2006) en gepest worden en middelengebruik zijn belangrijke aspecten in de adolescentieperiode, waarin adolescenten gevoelig zijn voor sociale relaties en acceptatie van leeftijdsgenoten (Banerjee & Watling, 2010; Engels & Knibbe, 2000, zoals geciteerd in Ciairano et al., 2009; Kashdan & Herbert, 2001). Het is daarom interessant om het effect van gepest worden en middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie te onderzoeken. Tenslotte levert onderzoek naar het mediatie-effect van sociale angst binnen het effect van gepest worden op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie wellicht waardevolle informatie op.

Op basis van geraadpleegde studies en bovenstaande implicaties zal de volgende vraagstelling in dit onderzoek centraal staan: *Hebben gepest worden en middelengebruik effect op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie en wordt het effect van gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie gemedieerd door sociale angst?*

Hypothesen

Uitgaande van eerdere studies (Graham & Bellmore, 2007; Hawker & Boulton, 2000; Scholte et al., 2004; Van Hoof et al., 2008) wordt verwacht dat er een negatief effect is tussen gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie. Wat betreft het effect van middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie wordt verwacht dat er een negatief effect is tussen middelengebruik en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie (Arnett, 2010; Bishop et al., 1997; Bishop et al., 2005; Spruit et al., 1999). Over sociale angst als mediatie binnen het effect van gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie is onvoldoende bekend om een hypothese te formuleren.

Methode

Steekproef

Het onderzoek heeft twee meetmomenten in het schooljaar 2014-2015 en richt zich op scholieren van 11 t/m 14 jaar oud. De steekproef bestaat uit acht scholen, verspreid over de verschillende provincies in Nederland. De 313 deelnemende leerlingen, waaronder 43% jongens en 57% meisjes, zitten ten tijde van het onderzoek in groep acht van de basisschool of in het eerste leerjaar van vervolgonderwijs. De steekproef is heterogeen en niet aselekt, zowel de scholen als de leerlingen zijn niet willekeurig geselecteerd.

Attritie-analyse

Om te analyseren of er een verschil is tussen de groep jonge adolescent die mee hebben gedaan aan beide meetmomenten en die mee hebben gedaan aan één meetmoment is een onafhankelijk T-test uitgevoerd op de continue variabelen (gepest worden, middelengebruik, sociale angst op meetmoment twee en identiteitsintegratie op meetmoment één). De resultaten zijn niet significant, dus is er sprake van een gelijke variantie. Op grond van deze resultaten is er geen reden om aan te nemen dat het verschil tussen de groep adolescenten die mee hebben gedaan aan beide meetmomenten en de groep adolescenten die mee hebben gedaan aan één meetmoment de resultaten vervormt.

Procedure

De onderzoeksvraag zal beantwoord worden aan de hand van hypothese toetsend onderzoek en bekijkt de voorspellende waarde van gepest worden, middelengebruik en sociale angstsymptomen van jonge adolescenten op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie. De data voor dit onderzoek zijn verzameld met behulp van vragenlijsten die klassikaal tijdens één lesuur op school zijn afgenomen. Na koppeling van de vragenlijsten in het databestand bleven er nog 313 participanten over die zowel een vragenlijst invulden op meetmoment één als op meetmoment twee.

Meetinstrumenten

Identiteit. Voor het meten van identiteit wordt de Spatial Continuity of Identity Questionnaire [SCIQ] gebruikt (Van Hoof, 1997, 1999; Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Deze vragenlijst bevat vier maal 20 items waarmee de persoonlijke identiteit wordt gemeten, zowel algemeen als domeingebonden. De respondenten beschrijven hierin hun identiteit in de context van school, familie en vrije tijd. Iedere contextspecifieke identiteit wordt gemeten aan de hand van 20 persoonsbeschrijvende adjectieven (voorbeelditem: Ik ben aardig). De adolescenten geven op een 7-puntschaal, ‘zo ben ik helemaal niet’ tot ‘zo ben ik helemaal wel’, aan in hoeverre zij de beschrijving bij zichzelf vinden passen. Naast deze ‘inhoudelijke’ identiteiten meet de SCIQ ook meer structurele kenmerken van identiteit: horizontale en verticale integratie. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de verticale integratie. De betrouwbaarheid van deze verticale integratiescore op meetmoment één is $\alpha = .86$ en op meetmoment twee is $\alpha = .82$.

Middelengebruik. Dit instrument meet de frequentie van het gebruik van alcohol en roken en omvat drie items. Een voorbeelditem is: Hoe vaak heb je de laatste vier weken alcohol gedronken? Dit item kan beantwoord worden met een 6-puntsschaal (1= geen enkele keer, 2= 1 tot 3 dagen in de afgelopen 4 weken, 3= 1 tot 2 dagen per week, 4= 3 tot 4 dagen

per week, 5= 5 tot 6 dagen per week, 6= iedere dag). Twee vragen hebben een 6-puntsschaal en één vraag een 9-puntsschaal. Deze items worden onderling vergelijkbaar gemaakt door gebruik te maken van de gestandaardiseerde item responsen. De score op de schaal wordt berekend als gemiddelde van de drie gestandaardiseerde itemscores. De betrouwbaarheid van deze schaal is uitgerekend en is $\alpha = .71$ gebleken.

Gepest worden. In dit onderzoek is de Olweus Bully/Victim Questionnaire [OBVQ] gebruikt voor het meten van slachtofferschap van pesten. De OBVQ meet in welke mate een adolescent 'gepest wordt' en omvat 24 items (voorbeelditem: Hebben mij geplaagd met opmerkingen over mijn huidskleur) die op een 5-puntsschaal kunnen worden beantwoord (0= nog nooit gebeurd, 1= is 1 of 2 keer gebeurd, 2= is elke maand gebeurd, 3= is 1 keer per week gebeurd, 4= is meerdere keren per week gebeurd). De score op deze schaal wordt berekend als het gemiddelde van de in dezelfde richting gecodeerde itemscores. De betrouwbaarheid van deze schaal in dit onderzoek is $\alpha = .92$.

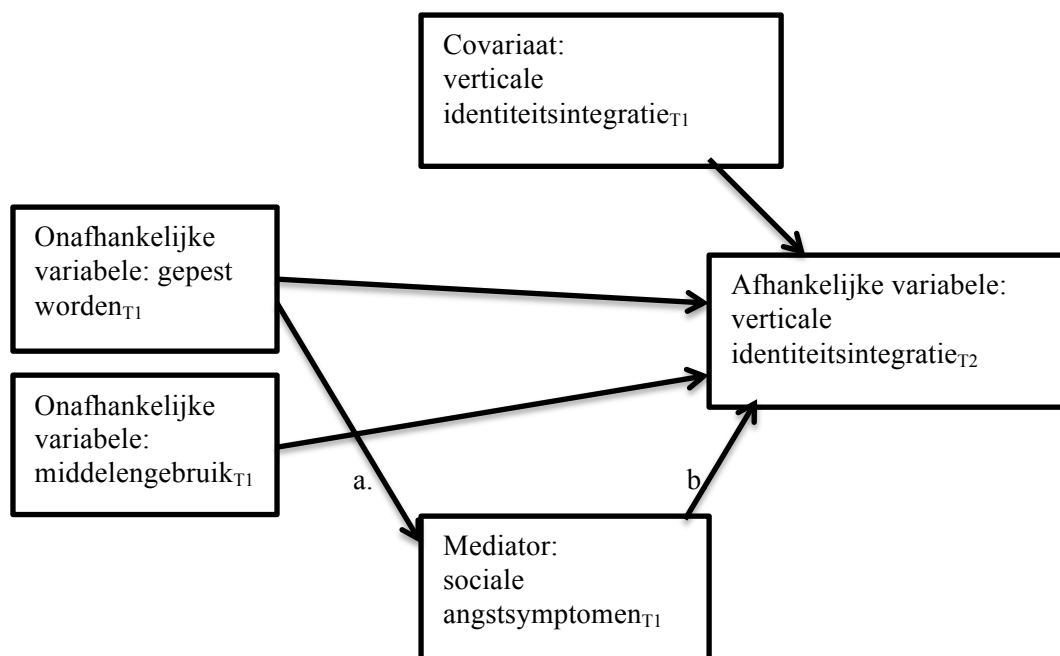
Sociale angstsymptomen. In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van de Nederlandse versie van de SCARED (SCARED-NL, Wijsbroek, Hale, Raaijmakers, & Muris, 2005), die door middel van zelfrapportage verschillende angstsymptomen, passend bij verschillende angststoornissen, in kaart brengt, waaronder de sociale angstsymptomen. De antwoordcategorieën zijn verdeeld over een 3-puntsschaal (0=nooit; 1=soms; 2=vaak). Deze test bevat 38 items, waarvan er voor dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van de subschaal sociale fobiesymptomen. Deze bestaat uit vier items (voorbeelditem: Ik ben niet graag bij onbekende mensen). De score op deze schaal wordt berekend als het gemiddelde van de in dezelfde richting gecodeerde itemscores. In dit onderzoek heeft de subschaal sociale fobiesymptomen een Cronbach's alfa van $\alpha = .77$.

Data-analyse

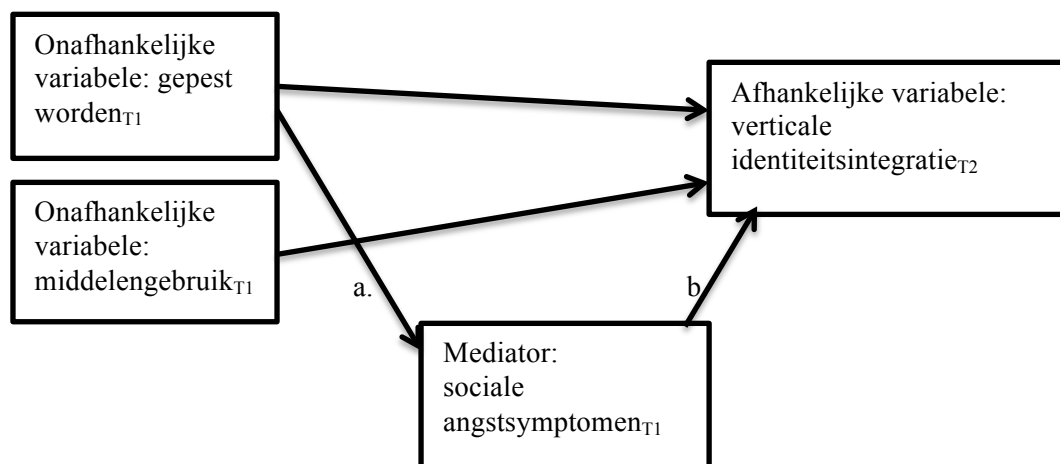
Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden wordt er toetsend longitudinaal onderzoek uitgevoerd aan de hand van twee regressiemodellen. In het eerste model wordt het (gezamenlijk) effect onderzocht van de onafhankelijke variabelen gemeten op meetmoment één (gepest worden, middelengebruik en sociale angst) op identiteitsontwikkeling in termen van de ontwikkeling van identiteitsintegratie. 'Ontwikkeling' is hierin gemodelleerd als de identiteitsintegratiescore op meetmoment twee gecorrigeerd voor dezelfde score op meetmoment één (zie figuur 1).

In het tweede model wordt het (gezamenlijk) effect onderzocht van de onafhankelijke variabelen gemeten op meetmoment één (gepest worden, middelengebruik en sociale angst) op het niveau van identiteitsintegratie op meetmoment twee (zie figuur 2).

Ten slotte wordt voor beide modellen onderzocht of sociale angst het effect van gepest worden medieert. Om dit indirecte effect te kunnen meten ($a*b$ in de figuur) is tevens een regressie-effect van gepest worden op sociale angst in een aparte regressieanalyse onderzocht (a in de figuur).

Figuur 1. Effect van gepest worden en middelengebruik op de ontwikkeling van identiteitsintegratie; medieert sociale angst het effect van gepest worden op de ontwikkeling van identiteitsintegratie.

Figuur 2. Effect van gepest worden en middelengebruik op het niveau van identiteitsintegratie; medieert sociale angst het effect van gepest worden op het niveau van identiteitsintegratie.

Resultaten

Beschrijvende Analyses

Om antwoord te krijgen op de vraag ‘Hebben gepest worden en middelengebruik effect op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie en wordt het effect van gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie gemedieerd door sociale angst?’ zijn allereerst de gemiddelden, standaarddeviaties en Pearsoncorrelaties berekend. Deze beschrijvende statistieken worden weergegeven in tabel 1.

Uit de resultaten blijkt dat er een significante negatieve samenhang is tussen gepest worden en verticale identiteitsintegratie. Daarnaast wordt er een significant negatieve samenhang gevonden tussen sociale angst en verticale identiteitsintegratie. Echter blijkt er geen significante relatie te zijn tussen middelengebruik en verticale identiteitsintegratie.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken N=313

	1	2	3	4	<i>M</i>	<i>SD</i>
1 Gepest worden	-	.031	.138*	-.204**	.284	.412
2 Middelengebruik		-	-.124*	-.085	-.022	.801
3 Sociale angst	.138*	-.124*	-	-.190**	1.844	.531
4 Verticale identiteitsintegratie meetmoment 2	-.204**	-.085	-.190**	-	.758	.181

* $p < .05$, ** $p < .01$

Mediatie-effect van Gepest worden en Sociale Angst op (De Ontwikkeling van) Identiteitsintegratie

Om te kijken of sociale angst een mediërende factor is bij het effect van gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie, wordt er eerst gekeken of er sprake is van een relatie tussen gepest worden en sociale angst (zie pad ‘a’ in figuur 1 en 2) met een lineaire regressieanalyse. Er blijkt inderdaad sprake te zijn van een significante positieve relatie tussen gepest worden en sociale angst ($B = .177$, $SE = .072$, $\beta = .138$, $p = .015$).

Integraal Model van de Effecten van Gepest worden, Middelengebruik en Sociale Angst op De Ontwikkeling van Verticale Identiteitsintegratie Met Sociale Angst Als Mediator van Het Effect van Gepest Worden.

Door middel van een multiple lineaire regressieanalyse is het effect van gepest worden, middelengebruik en sociale angst op de ontwikkeling van verticale identiteitsintegratie onderzocht. De resultaten staan vermeld in tabel 2.

Het effect van gepest worden op de ontwikkeling van identiteitsintegratie is niet significant. In dit model heeft gepest worden dus geen effect op de ontwikkeling van identiteitsintegratie. Hetzelfde geldt voor het effect van middelengebruik. Het effect van sociale angst op de ontwikkeling van identiteitsintegratie (pad 'b' in figuur 1) is daarentegen wel significant. Het mediatie-effect is $a \times b = .177 \times -.040 =$ (zie figuur 1). Om te onderzoeken of de mediatie significant is, wordt er gebruik gemaakt van de Sobel test: $Z = -1.670$ ($SE = .004$, $p = .090$). De Sobel test geeft geen significant resultaat, er is dus geen sprake van een mediatie.

Tabel 2

Regressiemodel 1: De Effecten van Gepest worden, Middelengebruik en Sociale Angst op De Ontwikkeling van Verticale Identiteitsintegratie

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>p</i>
Verticale identiteitsintegratie meetmoment 1	.409	.046	.458	.00
Gepest worden	-.035	.022	-.079	.117
Middelengebruik	-.003	.011	-.014	.788
Sociale angst	-.040	.017	-.118	.020

* $R^2 .266$ met een $p = .00$

Integraal Model van De Effecten van Gepest worden, Middelengebruik en Sociale Angst op Het Niveau van Verticale Identiteitsintegratie Met Sociale Angst Als Mediator van Het Effect van Gepest worden.

Door middel van een multiple lineaire regressieanalyse is het effect van gepest worden, middelengebruik en sociale angst op het niveau van verticale identiteitsintegratie onderzocht. De resultaten staan vermeld in tabel 3.

Het effect van gepest worden op het niveau van identiteitsintegratie is in dit model negatief significant. Het effect van middelengebruik op het niveau van identiteitsintegratie is

in dit model niet significant. Dit wil zeggen dat middelengebruik geen effect heeft op de identiteitsintegratie van adolescenten. Het effect van sociale angst (pad 'b' in figuur 2) is wel significant. Het mediatie-effect is $a \times b = .177 \times -.061 = -.010$ (zie figuur 2). Om te onderzoeken of de mediatie significant is, wordt er gebruik gemaakt van de Sobel test: $Z = -1.952$ ($SE = .001$, $p = .05$). De Sobel test geeft een significant resultaat, er is dus sprake van een mediatie. De relatie tussen gepest worden en identiteitsintegratie wordt gemedieerd door sociale angstsymptomen.

Tabel 3

Regressiemodel 2: De Effecten van Gepest worden, Middelengebruik en Sociale Angst op Het Niveau van Verticale Identiteitsintegratie

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>p</i>
Gepest worden	-.078	.024	-.177	.002
Middelengebruik	-.023	.012	-.102	.066
Sociale angst	-.061	-.019	-.178	.001

* $R^2 .079$ met een $p = .000$

Discussie

Met dit onderzoek is inzicht verkregen over het effect van gepest worden en middelengebruik op de (ontwikkeling van) identiteitsintegratie bij jonge adolescenten van 11 t/m14 jaar en of het effect van gepest worden op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie gemedieerd wordt door sociale angst. Op basis van literatuur werd een negatief verband verwacht tussen gepest worden en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie. De resultaten laten zien dat gepest worden geen effect heeft op de ontwikkeling van identiteitsintegratie. Echter blijkt uit de resultaten dat gepest worden wel een positief significant effect heeft op het niveau van identiteitsintegratie. Deze resultaten komen overeen met eerder onderzoek naar gepest worden. Uit dit onderzoek komt naar voren dat adolescenten die gepest worden moeite hebben om hun relevante schoolidentiteit te uiten (Van Hoof et al., 2008). Een verklaring kan zijn dat gepest worden invloed heeft op de context waar de adolescent gepest wordt, maar dat de adolescenten nog niet in staat zijn om te voelen dat zij dezelfde persoon zijn in alle contexten (Van Hoof et al., 2008). Een andere mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat gepest worden meer voorkomt in de vroege adolescentie dan in de late adolescentie (Rose, Espelage, & Monda-Amaya, 2009), waardoor het gepest worden wel zichtbaar is op het niveau van identiteitsintegratie maar juist afneemt tijdens de ontwikkeling van identiteitsintegratie.

Wat betreft het effect van middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie werd op basis van literatuur verwacht dat er een negatief effect is tussen middelengebruik en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie. De resultaten van het huidige onderzoek laten op zowel de ontwikkeling als het niveau van identiteitsintegratie geen significant effect zien. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat middelengebruik bij de meeste adolescenten deel uitmaakt van de ontwikkeling (Arnett, 2010). Daarnaast is onderzoek naar middelengebruik, in de definitie zoals in huidig onderzoek is gebruikt, schaars en is verder onderzoek naar het effect van middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie nodig.

Tenslotte is onderzocht of het effect van gepest worden op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie wordt gemedieerd door sociale angst. Er is beperkt onderzoek beschikbaar wat betreft een mediatie-effect sociale angst waardoor geen gerichte hypothese is opgesteld. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat het effect van gepest worden op de ontwikkeling van identiteitsintegratie niet wordt gemedieerd door sociale angst. Dit zou verklaard kunnen worden door eerdere resultaten in dit onderzoek. Er blijkt namelijk dat gepest worden geen effect heeft op de ontwikkeling van identiteitsintegratie, waardoor dit effect ook niet verklaard zou kunnen worden door sociale angst.

Echter medieert sociale angst wel het effect gepest worden en het niveau van identiteitsintegratie. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat adolescenten met sociale angstsymptomen hun focus mogelijk te veel richten op beoordelingen van anderen en sociale situaties verkeerd interpreteren (Burke, 1991). Deze verkeerde interpretaties van sociale situaties kan een adolescent met sociale angst laten denken dat hij/zij uitgelachen wordt als hij leeftijdsgenoten hoort lachen. Daarnaast komen adolescenten met angst minder goed tot het maken van identiteitskeuzes (Burke, 1991; Crocetti, Klimstra, Keijsers, Hale, & Meeus, 2009). Dit heeft invloed op het niveau van de identiteitsintegratie.

Beperkingen en Sterke Punten

Een eerste beperking van dit onderzoek is dat er alleen gebruik is gemaakt van zelfrapportagevragenlijsten voor de adolescenten. Wanneer gebruik wordt gemaakt van meerdere manieren van onderzoeken, zoals vragenlijsten voor ouders en leeftijdsgenoten, kan er meer en exacter informatie verkregen worden (Crocetti et al., 2009). Informatie uit meerdere bronnen, op verschillende meetmomenten aangevuld met bijvoorbeeld observaties, geeft een betrouwbaarder beeld van de werkelijkheid (Carr, 2006). Zelfrapportage blijft wel een belangrijke bron om informatie te krijgen over interne en subjectieve processen van de adolescenten, aangezien deze moeilijk te observeren zijn (Achenbach, McConaughy, &

Howell, 1987).

Een tweede beperking van dit onderzoek is dat de vragenlijsten klassikaal zijn afgenomen. Klassikale afname kan mogelijk een nadeel opleveren in verband met sociale wenselijkheid. Uit angst voor sociale uitsluiting kunnen kinderen sociaal wenselijk gedrag vertonen (Crandall, 1965), wat van invloed is op de onderzoeksresultaten.

Een derde beperking van huidig onderzoek is dat de twee meetmomenten kort op elkaar volgden. Hierdoor heeft er mogelijk nog geen ontwikkeling in verticale identiteitsintegratie plaatsgevonden.

Tenslotte dient opgemerkt te worden dat de symptomen van sociale fobie in deze studie geen volledige DSM-IV diagnoses zijn. Eerder onderzoek gaat uit van een sociale fobie volgens de DSM-IV diagnose, waardoor deze effecten een vertekent beeld zouden kunnen geven met de sociale angstsymptomen die in dit onderzoek worden gerapporteerd.

Naast bovenstaande beperkingen zijn ook sterke punten van dit onderzoek te vermelden. Ten eerste is gebruik gemaakt van een grote onderzoeksgroep van 313 respondenten. Hierdoor kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan wat betreft gepest worden en middelengebruik op zowel de ontwikkeling als op het niveau van identiteitsintegratie.

Een ander sterk punt is dat dit onderzoek bijdraagt aan nieuwe wetenschappelijk kennis wat betreft gepest worden, middelengebruik en (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie. Er is maar weinig onderzoek gedaan naar het effect van gepest worden en middelengebruik op (de ontwikkeling van) identiteitsintegratie.

Concluderend hebben gepest worden en middelengebruik geen effect op de ontwikkeling van identiteitsintegratie. Doordat gepest worden geen effect heeft op de ontwikkeling van identiteitsintegratie is een medicatie-effect van sociale angst niet mogelijk. Dit blijkt ook uit de resultaten van het huidige onderzoek. Daarnaast blijkt dat hoe meer en vaker iemand gepest wordt dit zorgt voor een lager niveau van identiteitsintegratie. Dit effect wordt gemedieerd door sociale angst. Dit houdt in dat het effect van gepest worden en het niveau van identiteitsintegratie te verklaren is door sociale angst. Ten slotte blijkt dat middelengebruik geen effect heeft op het niveau van identiteitsintegratie.

Referenties

- Achenbach, T. M., McConaughy, S. H., & Howell, C. T. (1987). Child/adolescent behavioral and emotional problems: Implications of cross-informant correlations for situational specificity. *Psychological Bulletin*, *101*, 213–232.
- American Psychiatric Association (2000). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4^e editie, tekstrevisie). Washington, DC: American Psychiatric Association
- Arnett, J. J. (2010). *Adolescence and emerging adulthood (4th ed.)* Pearson Education: Boston.
- Banerjee, R., & Watling, D. (2010). Self-presentational features in childhood social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, *24*, 34-41.
- Berman, S. L., Weems, C. F., & Stickle, T. R. (2006). Existential anxiety in adolescents: prevalence, structure, association with psychological symptoms and identity development. *Journal of Youth and Adolescence*, *35*, 303-310.
- Bishop, D. I., Macy-Lewis, J. A., Schnekloth, C. A., Puswella, S., & Struessel, G.L. (1997). Ego identity status and reported alcohol consumption: A study of first- year college students. *Journal of Adolescence*, *20*, 209-218.
- Bishop, D. I., Weisgram, E. S., Holleque, K. M., Lund, K. E., & Wheeler-Anderson, J. R. (2005). Identity development and alcohol consumption: Current and retrospective self-reports by college students. *Journal of Adolescence*, *28*, 523- 533.
- Burke, P. J. (1991). Identity processes and social stress. *American Sociological Review*, *56*, 836-849.
- Carr, A. (2006). *The handbook of child and adolescent clinical psychology, a contextual approach*. New York: Taylor & Francis Inc.
- Crandrall, V. C. (1965). Personality characteristics and social and achievement behaviours associated with children's social desirability response tendencies. *Journal of Personality and Social Psychology*, *5*, 477-485.
- Ciairano, S., Molinengo, G., Bonino, S., Miceli, R., & Van Schuur, W. (2009). Age of initiation with different substances and relationships with resources and vulnerability: A cross-national study. *European Journal of Developmental Psychology*, *6*, 666-684.
- Côté, J. E., & Levine, C. (1987). A Formulation of Erikson's Theory of Ego Identity Formation. *Development Review*, *7*, 273-325. doi:10.1016/0273-2297(87)90015-3
- Crocetti, E., Klimstra, T., Keijsers, L., Hale, W. W., & Meeus, W. (2009). Anxiety trajectories and identity development in adolescence: a five-wave longitudinal study.

- Journal of Youth and Adolescence*, 38, 839-849.
- De Jong, P. J., Sportel, B. E., De Hullu, E., & Nauta, M. H. (2012). Co-occurrence of social anxiety and depression symptoms in adolescence: Differential links with implicit and explicit self-esteem? *Psychological Medicine*, 42, 475-484.
doi:10.1017/S0033291711001358
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Flanagan, K. S., Stephen A. E., & Bierman, K. L. (2008). Unique associations between peer relations and social anxiety in early adolescence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37, 759-769. doi:10.1080/15374410802359700
- Graham, S., & Bellmore, A. D. (2007). Peer victimization and mental health during early adolescence. *Theory into Practice*, 46, 138-146. doi:10.1080/00405840701233081
- Gren-Landell, M., Tillfors, M., Furmark, T., Bohlin, G., Andersson, G., & Svedin, C. G. (2009). Social phobia in Swedish adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 44, 1-7.
- Grotevant, H. D. (1987). Toward a process model of identity formation. *Journal of Adolescent Research*, 2, 203-222.
- Hawker, D. S. J., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 41, 441- 455.
doi:10.1017/S0021963099005545
- Isomaa, R., Väänänen, J., Fröjd, S., Kaltiala-Heino, R., & Marttunen, M. (2012). How low is low? Low self-esteem as an indicator of internalizing psychopathology. *Health, Education and Behavior*, 1-8. doi:10.1177/1090198112445481
- Jackson, S., & Goossens, L. (2006). *Handbook of adolescent development*. New York: Psychology Press.
- Juvonen, J., Nishina, A., & Graham, S. (2000). Peer harassment, psychological adjustment, and school functioning in early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 92, 349-359.
- Kashdan, T. B., & Herbert, J. D. (2001). Social anxiety disorder in childhood and adolescence: Current status and future directions. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4, 37-61.
- Klimstra, T. A., Hale III, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., Branje, S. J. T., & Meeus, W. H. J. (2010). Identity formation in adolescence: change or stability. *Journal of Youth and Adolescent*, 39, 150-162.

- La Greca, A. M., & Harrison, H. M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 34*, 49-61.
doi:10.1207/s15374424jccp3401_5
- Larson, R. W., Richards, M. H., Moneta, G., Holmbeck, G., & Duckett, E. (1996). Changes in adolescents' daily interactions with their families from ages 10 to 18: Disengagement and transformation. *Developmental Psychology, 32*, 744-754. doi:10.1037/0012-1649.32.4.744
- Palen, L., & Coatsworth, J. D. (2007). Activity based identity experiences and their relations to problem behavior and psychological well-being in adolescence. *Journal of Adolescence, 30*, 721-737.
- Prinstein, M. J., & Cillessen, A. H. N. (2003). Forms and functions of peer aggression associated with high levels of peer status. *Merrill-Palmer Quarterly, 49*, 310-342.
doi:10.1353/mpq.2003.0015
- Rigbee, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *Canadian Journal of Psychiatry, 48*, 583-590.
- Rose, C.A., Espelage, D.L., & Monda-Amaya, L.E. (2009). Bullying and victimisation rates among students in general and special education: A comparative analysis. *Educational Psychology, 29* (7), 761-776. doi: 10.1080/01443410903254864
- Scholte, R., Engels, R., Haselager, G., & De Kemp, R. (2004). Stabiliteit in pesten en gepest worden: Associaties met sociaal functioneren op de basisschool en middelbare school. *Pedagogiek, 24*, 171-186.
- Schwartz, D., Gorman, A. H., Nakamoto, J., & Toblin, R. L. (2005). Victimization in the peer group and children's academic functioning. *Journal of Educational Psychology, 97*, 425-435.
- Siegel, R. S., La Greca, A. M., & Harrison, H. M. (2009). Peer victimization and social anxiety in adolescents: Prospective and reciprocal relationships. *Journal of Youth and Adolescence, 38*, 1096-1109. doi:10.1007/s10964-009-9392-1
- Silverman, W. K., La Greca, A. M., & Wasserstein, S. (1995). What do children worry about? Worries and their relation to anxiety. *Child Development, 66*, 671-686.
doi:10.1111/j.1467-8624.1995.tb00897.x
- Spruit, E., De Goede, M., Iedema, J., Maas, C., & Duindam, V. (1999). Life experiences, identity and adolescent soft drug use in the Netherlands. *Journal of alcohol and Drug Education, 45*, 47-59.

- Van Beemen, L. (2001). *Ontwikkelingspsychologie*. Groningen/ Houten: Wolters- Noordhoff bv.
- Van Hoof, A (1997). *Identity formation in adolescence: Structural integration and guiding influences*. Ongepubliceerd proefschrift. Utrecht: Utrecht Universiteit.
- Van Hoof, A. (1999). The identity status field re-reviewed: An update of unresolved and neglected issues with a view on some alternative approaches. *Developmental Review, 19*, 497-556. doi:10.1006/drev.1999.0484
- Van Hoof, A., & Raaijmakers, Q. A. W. (2002). The spatial integration of adolescent identity: Its relation to age, education, and subjective well-being. *Scandinavian Journal of Psychology, 43*(3), 201-212.
- Van Hoof, A., Raaijmakers, Q. A. W., van Beek, Y., Hale III, W. H., Aleva, L. (2008). A Multi-Mediation Model on the Relations of Bullying, Victimization, Identity, and Family with Adolescent Depressive Symptoms. *Journal of Youth and Adolescence, 37*, 772-782.
- Wijsbroek, S. A. M., Hale, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., & Muris, P. (2005). Psychometrische eigenschappen van de Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED) in een Nederlandse adolescentenpopulatie. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie, 60*, 129-138.